

KATARINA MATKERIĆ □ Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada, Ivanić-Grad

Vatrogasna baština u Ivanić-Gradu – dio prošlosti, sadašnjosti i budućnosti

Dobrovoljno vatrogastvo počelo se razvijati u 17. stoljeću u Francuskoj, kada su svećenici iz redova kapucina prvi počeli dobrovoljno gasiti požare. Od tada se organizirano dobrovoljno vatrogastvo širi diljem Europe, od Beča, Hamburga, Milana, Madrida, Bruxellesa i Petrograda. Na hrvatskom prostoru prvo dobrovoljno vatrogasno društvo organizirano je tek 1863. godine u Varaždinu.¹

U Ivanić-Gradu se o utemeljenju dobrovoljnoga vatrogasnog društva prvi put raspravljalo na sjednici Gradskog magistrata 9. kolovoza 1889. Iako je većina gradskih zastupnika prihvatila prijedlog, vatrogasno društvo nije osnovano zbog nedostatka novca. Obrana od požara tada se zasnivala na vatrogasnom oruđu sačuvanom od vojne posade tvrđave Ivanić. Nakon što je izgrađena zgrada nove gradske vijećnice, krenulo se u osnivanje vatrogasnog društva.²

Dobrovoljno vatrogasno društvo Ivanić-Grad počelo je djelovati 31. kolovoza 1892. Ubrzo su i druga obližnja naselja slijedila taj primjer te su počela osnivati lokalna društva. Područje koje danas pripada Vatrogasnoj zajednici grada Ivanić-Grada kroz povijest je imalo ukupno 16 dobrovoljnih vatrogasnih društava i jednu profesionalnu vatrogasnu postrojbu.

Vatrogasna su društva nakon osnutku postala najpopularniji oblik društvenoga i humanitarnog djelovanja. Organizirali su večernje zabave, vatrogasna natjecanja, teorijske tečajeve i pokazne vježbe, a u ruralnim su naseljima često bili i jedini oblik udruživanja. Zbog povezanosti s lokalnom zajednicom njihovo djelovanje jasno oslikava zajednicu u različitim društvenim, političkim i povijesnim mijenama. Gotovo svaki treći stanovnik sela bio je član vatrogasnog društva, a svi su seljani donacijama sudjelovali u kupnji vatrogasne opreme. Biti članom vatrogasnog društva smatralo se velikom čašću. Većina članova potjecala je iz utjecajnih i imućnih obitelji, pa je članstvo bilo i svojevrsan simbol društvene diferencijacije.

U drugoj polovici 20. stoljeća u Ivanić-Gradu se naglo razvija industrija, posebice ona povezana s naftom i

plinom. Kako bi se zajednica nosila s novim potrebama, vatrogasna su društva bila primorana pratiti razvoj tehnologije te se usavršavati prema potrebama industrije. To je dovelo i do osnutka novih vatrogasnih društava u užem središtu grada: DVD-a Poljana Breška, DVD-a Jalševac Breški i DVD-a Šarampov Donji, a naposljetku i Javne vatrogasne postrojbe grada Ivanić-Grada. Velik utjecaj industrije na razvoj dobrovoljnog vatrogastva u Ivanić-Gradu osjetio se i u nabavi vatrogasne opreme. Naftna je industrija lokalnim društvima osigurala agregate, kombi i navalna vozila te drugu vatrogasnu opremu.

Unatoč tome, od kraja 20. stoljeća dobrovoljno vatrogastvo u Ivanić-Gradu suočava se s padom broja članova i nedostatkom zainteresiranih. Pokazatelj tog pada je i kontinuirano smanjenje broja vatrogasnih društava. Danas u Ivanić-Gradu djeluje 12 dobrovoljnih vatrogasnih društava i jedna profesionalna vatrogasna postrojba. Službeno su prestala raditi tri društva, a dva su se spojila. U idućem razdoblju očekuje se prestanak rada još dvaju društava.

U tom kontekstu Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada prepoznala je potrebu za očuvanjem vlastite baštine te za njezinom promocijom. Kako bi to postigla, potaknula je suradnju s lokalnim udrugama i institucijama. Kao rezultat toga objavljen je katalog *193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada*, predstavljen je projekt *Digitalne knjižnice Vatrogasne župe Dugo Selo* te ojačana suradnja sa zajednicom i povećane donacije vatrogasnih predmeta Muzeju Ivanić-Grada.

Katalog 193 predmeta iz baštine vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada

U ožujku 2024. započeo je projekt *Digitalizacija i dokumentiranje vatrogasne baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada*. Projekt je nastao u suradnji s udrugom *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis*, koja primarno djeluje na području kulture.³ Njezini članovi čine multidisciplinarni tim stručnjaka s područja povijesti, etnologije, muzeologije, arheologije, povijesti umjetnosti, krajobrazne arhitekture itd. Kao udruga koja se bavi očuvanjem baštine i njezinom promocijom, projektu

sl.1. Katalog 193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada

¹ Antun Novak, Vlado Šoštarić, Miroljub Kirinčić i Vedran Runjić, „140 godina Hrvatske vatrogasne zajednice 1876. – 2016.“ (Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica, 2016), 30-32.

² Nevenka Kauzlaric, „DVD Ivanić-Grad 1892 – 2002.“ (Ivanić-Grad: Dobrovoljno vatrogasno društvo Ivanić-Grad, 2002), 9-12.

³ Više o udruzi *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis*: <https://prijatelji-bastine.hr/> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

sl.2. Vatrogasna kaciga dokumentirana u katalogu 193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada, DVD Dubrovčak Lijevi, kraj 19. stoljeća

sl.3. Ručna vatrogasna štrcaljka dokumentirana u katalogu 193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada, DVD Trebovec, 1926.

digitalizacije osigurala je stručnost. Naime, jedan od uspješnijih projekata te udruge jest *Virtualni muzej: Industrijske baštine Ivanić-Grada*.⁴ Zbog jake povezanosti vatrogasne i industrijske baštine u Ivanić-Gradu druga je već bila poznata s potrebnom metodološkom i teorijskom podlogom. Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada osiguravala je pouzdanu potporu projektu u smislu komunikacije i suradnje s članovima dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Povijesna vatrogasna baština u Ivanić-Gradu nije popisana ni označena, čuva se u raznim spremištima i prepuštena je propadanju.

Sustavno popisivanje vatrogasnih sprava i opreme u Republici Hrvatskoj započelo je osnivanjem VATRONeta.⁵ Podatci koji se upisuju u taj sustav prikazuju trenutno stanje vatrogasne opreme koju posjeduju dobrovoljna vatrogasna društva. U te se popise ne unosi povijesna građa jer se zbog neupotrebivosti i zastarjelosti vatrogasci njome ne mogu koristiti. Stoga se za vatrogasna društva zna kojim se spravama i opremom trenutno koriste, no ne i koju povijesnu vatrogasnu građu posjeduju.

Upravo je zato spomenutim projektom pokrenuto dokumentiranje, mapiranje i fotografiranje povijesnih vatrogasnih predmeta te izrada kataloga i promocija. U projekt je uključeno 12 dobrovoljnih vatrogasnih društava i Javna vatrogasna postrojba Ivanić-Grad. Dokumentacija i mapiranje provedeni uz poštovanje načela zastupljenosti baštine svih društava, predstavljanja raznolikosti predmeta te prikaza vrijednih predmeta. Dokumentacija za svaki predmeta izrađena je prema osnovama muzeološke prakse – opisom mjesta gdje se predmet nalazi, tko je njegov vlasnik, od kojeg je materijala izrađen i koje su mu dimenzije te od kratkog opisa i navođenjem datacije.

Prema toj dokumentaciji izrađen je katalog *193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada*.⁶ Unutar kataloga vatrogasna su društva prezentirana kratkim povijesnim pregledom, amblemom te prikazom 193 reprezentativna vatrogasna predmeta. Katalog ujedno donosi i širi društveni kontekst Ivanić-Grada, tip i obilježja vatrogasnih organizacija, ali i širinu njihova djelovanja. Tim projektom vatrogasna su društva postala svjesna vrijednosti opreme koju čuvaju, a uočeno je i da postoji zanimanje za njezino očuvanje.

Projekt će dobiti svoj nastavak i u 2025. godini. Naime, u suradnji s udrugom *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis* i Muzejom Ivanić-Grada osnovat će se *Virtualni muzej vatrogasne baštine Ivanić-Grada*, putem kojega će javnosti biti dostupni svi dokumentirani predmeti u sklopu ovog projekta, kao i predmeti sačuvani u Muzeju Ivanić-Grada.

Projekt Digitalne knjižnice Vatrogasne župe Dugo Selo

U siječnju 2025., na inicijativu Dobrovoljnoga vatrogasnog društva Trebovec, Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada pridružila se projektu *Digitalne knjižnice Vatrogasne župe Dugo Selo*.

Projekt je obuhvatio područje nekadašnje Vatrogasne župe Dugo Selo, koja je osnovana 1930. godine radi bolje koordinacije u obučavanju i djelovanju postojećih vatrogasnih društava nekadašnjeg kotara Dugo Selo.⁷ Kotar Dugo Selo postojao je do 1955. godine, a Vatrogasna je župa, u skladu s administrativnim promjenama, mijenjala i svoje ime u Vatrogasni savez općine, Vatrogasni savez itd. Ta je vatrogasna zajednica obuhvaćala veliko područje i u njezinu su sastavu bili današnji grad Dugo Selo, općina Rugvica, općina Brckovljani, dio Ivanić-Grada⁸ te Ivanja Reka. Kada bi prostor te Vatrogasne župe preslikali na današnje područje, pod njegovim bi djelovanjem bilo ukupno 30 dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Voditelj projekta je Dobrovoljno vatrogasno društvo Trebovec, a partneri su mu Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada, Vatrogasna zajednica grada Dugog Sela, Vatrogasna zajednica općine Brckovljani, Vatrogasna zajednica općine Rugvica i Dobrovoljno vatrogasno društvo Leprovica. Svaka vatrogasna zajednica koordinirala je svoje članice, dok je uloga DVD-a Leprovica čuvanje videomaterijala, a ujedno je i mjesto u kojemu se planira budući multimedijski prostor posvećen vatrogasnoj baštini.

Inspirirani idejama „žive knjižnice“, putem koje ranjive i diskriminirane društvene skupine dijele svoje priče s javnosti, kao i projektom *eSpomenar Ekomuzeja Bistra*,⁹ *Digitalna knjižnica Vatrogasne župe Dugo Selo* nastojala je na sličan način očuvati vatrogasnu baštinu, ruralni

4 „Virtualni muzej: Industrijske baštine Ivanić-Grada“. Vidjeti više na: <https://industrijska-bastina.com/> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

5 VATRONet, središnja baza podataka Hrvatske vatrogasne zajednice, <https://hvz.gov.hr/istaknute-teme/informatizacija/vatronet/97> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

6 Poveznica na digitalnu publikaciju *193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada*, https://prijatelji-bastine.hr/2024/wp-content/uploads/2019/02/Matkeric_193-predmeta-iz-bastine-VZG-Ivanc-Grada.pdf (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

7 Stjepan Bertek, ur., *120 godina DVD-a Dugo Selo i vatrogastva dugoselskog kraja* (Dugo Selo: Vatrogasna zajednica Dugo Selo, 2013), 43-45.

8 Ivanić-Grad do rijeke Lonje, dio koji se naziva Posavinom – naselja Trebovec, Zelina Breška, Greda Breška, Posavski Bregi, Topolje, Dubrovčak Lijevi, Prečno, Prerovec, Jalševec Breški, Poljana Breška.

9 O *eSpomenaru* vidjeti više na: <https://www.youtube.com/watch?v=wwUcNZBzXR4> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

način života i njegove vrijednosti. U sklopu projekta stvorena je digitalna knjižnica koja obuhvaća priče 28 dobrovoljnih vatrogasnih društava. Utemeljena je na snimkama intervjua s članovima društava u kojima su oni predstavili usmenu predaju i prenijeli iskustva svoga dobrovoljnog vatrogasnog društva. Snimljeni intervjui i pripadajuća interpretacijsko-kontekstualna potpora prezentirani su javnosti putem *playliste* na YouTube kanalu¹⁰, na mrežnoj stranici projekta¹¹ te putem objava na društvenim mrežama.

Snimanjem kratkih videozapisa o svakom vatrogasnom društvu tog područja projekt je potaknuo društva na očuvanje vatrogasne baštine i ruralnog identiteta tog prostora. Navedena naselja dobila su poticaj za istraživanje, a već poznatu problematiku imali su prilikom prezentiranja putem digitalnih i pristupačnih alata. Jednako tako, putem internetskih alata kao što su YouTube i društvene mreže nastojala se premostiti generacijska razlika, a olakšala se promocija baštine. Time osobe koje dolaze u doticaj s projektom nisu vremenski ni geografski ograničene. Sadržaj je dostupan tijekom cijelog dana bilo gdje u svijetu, čime se ostvaruje maksimalni prijenos znanja.

Ograničenja i mogućnosti za napredak

Projektima poput *193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada* i *Digitalne knjižnice Vatrogasne župe Dugo Selo* vatrogasne organizacije mogu potaknuti raspravu o vatrogasnoj baštini, i to u obje ciljane skupine, u javnosti i među vatrogascima. Javnost može prepoznati širinu djelovanja vatrogasaca, njihovu važnost za kulturni i društveni razvoj, a vatrogasne organizacije iz tih projekata shvaćaju važnost valorizacije i promocije vlastite baštine.

Veliki problem s kojim se vatrogasne organizacije susreću pri očuvanju vlastite baštine jest neadekvatan prostor za pohranu povijesne građe. Dokumenti, zastave, stare kacige, sjekirice i ostali vatrogasni predmeti smješteni su u vatrogasnim spremištima ili u privatnim arhivima dužnosnika kao što su tajnici, predsjednici ili zapovjednici. Vatrogasna se oprema svakodnevno obnavlja prema najnovijim trendovima, a i vatrogasna spremišta doživljavaju određene obnove. Konstantnom nabavom nove opreme stara se dotrajala oprema otpisuje. Vatrogasna spremišta često su skućeni prostori, zbog čega neupotrebljiva oprema ograničava operativne mogućnosti društva. Kako bi se spriječio zaborav i propadanje predmeta važnih za lokalnu zajednicu, potrebna je sustavna briga o vatrogasnoj baštini. Stoga su u ožujku 2025. Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada i Muzej Ivanić-Grada pokrenuli akciju kojom su pozvali lokalna društva da doniraju staru vatrogasnu opremu, ujedno apelirajući da se na taj način omogući ispravna zaštita povijesno važnih predmeta. Takvom se suradnjom nastoji osigurati stručna potpora i briga o vatrogasnoj baštini Ivanić-Grada, kao i lakše daljnje upravljanje njome.

sl.4. Fotografija gašenja požara na gospodarskom objektu dokumentirana u katalogu *193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada*, DVD Ivanić-Grad, 1960-ih

sl.5. Digitalna knjižnica Vatrogasne župe Dugo Selo, YouTube kanal

10 „Digitalna knjižnica Vatrogasne župe Dugo Selo”: YouTube Playlist, https://www.youtube.com/watch?v=-7GGrut3Tio0&list=PLgUknF9hyxzkdYdrKHVg-Ws2R5gV_SMZk (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

11 Mrežna stranica „Digitalne knjižnice Vatrogasne župe Dugo Selo”, <https://digitalnknjznicadugoselo.wordpress.com/> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

sl.6. Promocija kataloga 193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada, Ivanić-Grad, 2024.

sl.7. Predstavljanje projekta Digitalna knjižnica Vatrogasne župe Dugo Selo, Leprovica, 2025.

LITERATURA

1. Bertek, Stjepan, ur. *120 godina DVD-a Dugo Selo i vatrogastva dugoselskog kriza*. Dugo Selo: Vatrogasna zajednica Dugo Selo, 2013.
2. Digitalna knjižnica Vatrogasne župe Dugo Selo. <https://digitalna-knjznicadugoselo.wordpress.com/> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).
3. Kauzlaric, Nevenka. *DVD Ivanić Grad 1892-2002*. Ivanić-Grad: Dobrovoljno vatrogasno društvo Ivanić-Grad, 2002.
4. Novak, Antun, Vlado Šoštaric, Miroslav Kirinčić i Vedran Runjić. *140 godina Hrvatske vatrogasne zajednice 1876. – 2016*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica, 2016.
5. „Prijatelji baštine – Amici Hereditas”. <https://prijatelji-bastine.hr/> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).
6. Prijatelji baštine. „193 predmeta iz baštine Vatrogasne zajednice grada Ivanić-Grada”. https://prijatelji-bastine.hr/2024/wp-content/uploads/2019/02/Matkeric_193-predmeta-iz-bastine-VZG-Ivanic-Grada.pdf (pristupljeno 5. lipnja 2025.).
7. VATRONet, središnja baza podataka Hrvatske vatrogasne zajednice. <https://hvz.gov.hr/istaknute-teme/informatizacija/vatronet/97> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).
8. Virtualni muzej: Industrijska baština Ivanić-Grada. <https://industrijska-bastina.com/> (pristupljeno 5. lipnja 2025.).

Primljeno: 16. lipnja 2025.

THE PRESERVATION AND PROMOTION OF THE FIREFIGHTING HERITAGE OF IVANIĆ-GRAD

A good deal of the rural identity of northern Croatia is vested in the volunteer fire brigades. As a component of social life active since the late 19th century, they have been charged with the development of this area in the form we know it today. The values of humaneness, solidarity, voluntary activity, and care for the community are hallmarks of small milieus that the volunteer fire brigades actively promote.

Today, when rural settlements are menaced with negative demographic trends, processes of depopulation, ageing and the decay of the cultural heritage the firefighting community of the city of Ivanić-Grad does its best to draw attention to the need for and the importance of preserving the firefighters' heritage. For this purpose, collaboration was established with local associations and institutions in the field of culture and with other firefighting organisations.

The collaboration resulted in the catalogue *193 objects from the heritage of the Fire Brigade of Ivanić-Grad*, the *Digital Library for the Dugo Selo Fire District project*, and strengthened cooperation as well as a donation of firefighting artifacts to the Ivanić-Grad Museum.